

Plaatsvervangende schaamte is het gevoel dat de krantenknipsels uit 1989 over de affaire-Swaab oproepen. Absurd is het hoe men probeert om wetenschappers voor te schrijven wat ze wel en niet mogen onderzoeken of waarnemen. "Het gaat Swaab om de preventie van ongewenste hoedanigheden en gedragingen en in dat verband komt ook homoseksualiteit aan de orde," schreef de voorzitter van de werkgroep homostudies van de Universiteit van Amsterdam in de Volkskrant. Het is waarschijnlijker dat het de Amsterdamse hersenonderzoekers louter en alleen gaat om het vergaren van kennis.

Hormonen

"Hersenonderzoek wordt altijd geassocieerd met de tweede wereldoorlog", zegt Swaab over de Nazi-briefkaart, tijdens het interview dat ik een week na de lezing met hem heb. Aanleiding voor dit gesprek is de publicatie van een feministisch proefschrift over het verschil tussen mannen- en vrouwenhersenen.

Op dat proefschrift, 'Reinventing the Sexes', promoveerde de biologe *Marianne van den Wijngaard* in januari van dit jaar aan de Universiteit van Amsterdam. In haar boek beschrijft ze het ontstaan van de organisatietheorie, een theorie uit 1959 over de vorming van mannelijke en vrouwelijke hersenen. Volgens de organisatietheorie zijn het mannelijke hormonen die al voor de geboorte de hersenen van jongetjes vermannelijken. Voor het vormen van vrouwelijke hersenen zijn geen hormonen nodig. Van den Wijngaard betoogt dat deze theorie snel en gemakkelijk populair werd, omdat hij aansloot bij de heersende ideeën over mannelijkheid en vrouwelijkheid. 'Vrouwelijk' betekende in die tijd 'niet mannelijk'. In 1972 stelden feministische onderzoeksters voor de organisatietheorie uit te breiden. Zij beweerden dat er voor de groei van vrouwelijke hersenen vrouwelijke hormonen nodig zijn. Zo zie je, schrijft Van den Wijngaard, dat kennis verandert onder invloed van de ideeën over mannelijkheid en vrouwelijkheid die in de mode zijn. Zowel de grondleggers van de organisatietheorie als de feministische biologen gingen uit van wat Van den Wijngaard noemt een dualistisch idee over mannelijkheid en vrouwelijkheid, hetgeen wil zeggen dat mannelijk niet-vrouwelijk is. En dat is in haar visie een *fout* idee. Volgens haar kunnen individuen zowel mannelijke als vrouwelijk eigenschappen ontwikkelen.

Maar is die organisatietheorie nu waar of niet waar? Dat is een vraag waar de biologe niet mee uit de weg kan. Van den Wijngaard: "Dat weet ik niet. Die theorie is waar zeg maar, wat mij betreft, als je... Nee ik weet het echt niet. Is hij waar of niet? Ik plaats er vraagtekens bij. Ik beschrijf welke belangen men had bij die theorie. Of hij waar is of niet, dat vind ik niet zo relevant. Mijn wetenschapsopvatting staat mij niet toe om die vraag te stellen."

Prikkelend

De wetenschapsopvatting van Van den Wijngaard houdt in, dat er geen objectieve kennis bestaat. "Kennis over sekse is het resultaat van onderhandelingen tussen belanghebbende groepen", luidt een stelling bij haar proefschrift. Een stelling die prikkelend klinkt, maar ik kan er niet achter komen wat ze er precies mee bedoelt.

Swaab heeft een ander antwoord op de vraag of de organisatietheorie waar is of niet; kort en helder, zoals al zijn antwoorden: "Voor de vorming van mannelijke hersenen zijn geslachtshormonen nodig, voor de vorming van vrouwelijke hersenen niet. Dat is niet weg te poetsen, dat wordt dierexperimenteel ondersteund door honderden, zo niet duizenden artikelen."

PROF.DR. DICK SWAAB: 'HERSENONDERZOEK WORDT ALTIJD GEASSOCIEERD MET D

